

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการสร้างและพัฒนาประชากรของชาติให้เจริญงอกงามในทุก ๆ ด้านทั้งทางด้านจิตใจ ปัญญา ด้านอารมณ์ สังคม และร่างกายเพื่อเป็นพื้นฐานให้มีความพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง มีความสามารถที่จะประกอบการทำงานอาชีพเป็นคนดีของสังคมพร้อมที่จะร่วมมือและช่วยเหลือสังคมและสามารถที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่ทั้งนี้การศึกษาในปัจจุบันได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดการแข่งขันทางการศึกษา ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง และก่อให้เกิดผลต่าง ๆ ตามมา จากความสามารถในการบริหารและการจัดการสถานศึกษานั้น ๆ สิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะมาจาก ค่านิยม สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือการเมือง ล้วนมีผลกระทบต่อการศึกษาทั้งสิ้น การศึกษาในยุคของการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นผู้อำนวยการโรงเรียนจำเป็นต้องพัฒนาความสามารถในการบริหารสถานศึกษาของตนให้เป็นไปในทิศทางที่พึงประสงค์ เพราะ การดำเนินงานทั้งหลายในสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ และบังเกิดประสิทธิผลเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นสำคัญ

สิ่งที่จะพิสูจน์การเป็นผู้อำนวยการโรงเรียน นอกจากจะแสดงศักยภาพเกี่ยวกับความสามารถในการบริหารงานของตนออกมาให้ผู้อื่นยอมรับแล้ว กรมสุขภาพจิต (2543, หน้า 3) ได้สรุปว่า สิ่งที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งควบคู่ไปกับการบริหารก็คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของตัวผู้บริหารเองซึ่งประกอบด้วย การตระหนักรู้ในตนเอง การมีวินัยในการควบคุมตนเอง การสร้างแรงจูงใจในตนเอง การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และทักษะทางสังคม เนื่องจากคนทำงานทุกคนต่างต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เมื่อมีความสามารถสูงขึ้นถึงระดับหนึ่ง ย่อมมีโอกาสเป็นหัวหน้ากลุ่มหรือผู้บริหารองค์การ แต่การเป็นหัวหน้ากลุ่มหรือผู้บริหารองค์การ ไม่ใช่แค่ตำแหน่งที่ได้รับเงินเดือนสูง ได้รับสิทธิมากขึ้น มีความสุขสบายมากขึ้น หรือเป็นผลพวงจากการได้เข้าบ้านได้ในองค์การ หากแต่หมายถึงบุคคลที่มีบทบาทและหน้าที่ ต้องแก้ปัญหา พัฒนางาน และทำงานด้วยความรับผิดชอบสูงขึ้นต้องมอบหมายงานเป็น รู้จักใช้ทรัพยากรบุคคลเพื่อความสำเร็จในเป้าหมายขององค์การ สิ่งเหล่านี้ล้วนอยู่ในความฉลาดทางอารมณ์ทั้งสิ้น จึงจะส่งผลต่อการทำงานได้อย่างมีความสุขและประสบผลสำเร็จในที่สุด

ซึ่งความฉลาดทางอารมณ์ ประกอบไปด้วยปัจจัยที่สำคัญ คือ เก่ง ดี และมีความสุข คือความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเองรู้จักเห็นใจผู้อื่นและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความต้องการโดยแสดงออกอย่างเหมาะสมความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น คือ ใส่ใจผู้อื่น เข้าใจ และยอมรับผู้อื่น แสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสมความสามารถในการรับผิดชอบ คือ รู้จักการให้ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักให้อภัย เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น สามารถดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเองพอใจในชีวิต ดังที่ เทอดศักดิ์ เดชคง (2542, หน้า 14) ได้กล่าวถึงความฉลาดทางอารมณ์ว่าความฉลาดทางอารมณ์จะช่วย ทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตและมีสัมพันธภาพที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเคารพและให้เกียรติแก่ผู้ร่วมงานและสามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้แล้วความฉลาดทางอารมณ์ยังทำให้เป็นผู้มีแรงจูงใจที่จะทำงานให้สำเร็จตามเป้าหมายและมีความคิดที่จะพัฒนางานให้มีความก้าวหน้า ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นมีความคิดอย่างสร้างสรรค์ในการที่จะปรับปรุงงานให้ดียิ่งขึ้นทำให้เป็นผู้ที่ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน ดังงานวิจัยหลายชิ้นที่พบว่าความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวผลักดันให้คนเราประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงและยังสามารถบริหารจัดการกับตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพรวมทั้งสามารถพัฒนาตัวเองได้อย่างเต็มศักยภาพก่อให้เกิดความตระหนักรู้ในตนเองทำให้แสดงออกทางพฤติกรรมได้อย่างเหมาะสมอีกทั้งสามารถควบคุมตนเองได้เช่นจัดการความรู้สึกของตนเองโดยเฉพาะสภาวะอารมณ์ที่รุนแรง ทำให้ลดความขัดแย้งกับคนอื่น ๆ รวมทั้งสามารถที่จะปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้อย่างมีความยืดหยุ่น และเปิดใจกว้างกับความคิดต่างๆได้ดี สามารถสร้างแรงจูงใจให้กับตนเองนำตัวเองไปสู่เป้าหมายที่ตัวเองไว้ประสบผลสำเร็จมีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อแม้จะพบอุปสรรครวมทั้งสามารถสร้างแรงบันดาลใจที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตได้

ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาไม่ใช่เพียงเพื่อต้องการคนที่สังคมมองว่า เป็นผู้ที่มีสติปัญญาสูง เรียนเก่ง มีแต่สิ่งที่ดีเข้ามาในชีวิต ผลการเรียนดี สามารถมีหน้าที่การงานที่ดี ผู้อำนวยการโรงเรียนยังจะต้องมีความสอดคล้องของปัจจัยความสามารถทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ เพราะในการปฏิบัติงาน ความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวเกื้อหนุนการยอมรับความคิดริเริ่มก่อให้เกิดการสร้างผลิตผลที่สนองตามเป้าหมาย ลดการลา ขาดงานหรือขี้ขลาด เนื่องจากข้อขัดแย้งระหว่างบุคคลลง เสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการทำงาน สร้างความจงรักภักดี ขณะที่ ทศพร ประเสริฐสุข (2542, หน้า 19) ได้กล่าวว่า ในการบริหารจัดการ ความฉลาดทางอารมณ์ช่วยส่งเสริมอรรถิยาของความเป็นผู้นำที่มีศิลปะในการรู้จักใช้คนและครองใจคนได้ เปิดโอกาสให้ผู้บริหารได้เรียนรู้และพัฒนาตนเอง สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำในสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ งานก็สำเร็จ คนก็มีความสุข เกิดความรักงาน รักองค์กร และผู้บริหารจึงต้องปฏิบัติงานด้วยความเหมาะสม

คงไว้ซึ่งความสมดุลสร้างความพึงพอใจและสัมพันธภาพที่ดีให้เกิดขึ้น มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความสามารถลักษณะหนึ่งของอัตตบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ และแรงกระตุ้นภายในตลอดจนสามารถคอยการตอบสนองความต้องการของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์ และแรงกระตุ้นภายในตลอดจนสามารถคอยการตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองในการเผชิญกับอุปสรรค และข้อขัดแย้งต่าง ๆ มีการปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ มีการโน้มน้าวใจผู้อื่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และการสร้างทีมงานรวมไว้ด้วยกัน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้จากแนวคิดของจิตกร อาวะกุล (2542, หน้า 12) ที่ว่า หากผู้บริหารไม่มีความฉลาดทางอารมณ์ หรือความสามารถของบุคคลในการที่จะไหวทันความคิด ความรู้สึกและภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ ก็อาจก่อให้เกิดปัญหาสัมพันธภาพระหว่างบุคคลได้ นอกเหนือจากการควบคุมอารมณ์ของตนเองได้แล้วผู้บริหารพึงรู้จักแยกแยะ และใช้ข้อมูลเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์เพื่อชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองด้วย ผู้บริหารที่มีผลสำเร็จในการทำงานจะต้องพยายามบริหารอารมณ์ของตนเองให้แจ่มใสจิตใจเบิกบาน ต้องใช้ศิลปะความเข้าใจถึงธรรมชาติพฤติกรรมของมนุษย์ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น และทำอย่างไรให้บุคคลอื่นและตัวเราทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ส่วนวิระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542, หน้า 80) กล่าวว่าความสามารถด้านสติปัญญาสามารถอธิบายความสำเร็จของหน้าที่การงานได้เพียง 20% ที่เหลืออีก 80% นั้นเป็นความสามารถด้านอื่นๆ ซึ่งรวมหมายถึงความฉลาดด้านอารมณ์ด้วยและ Goleman (อ้างใน กรมสุขภาพจิต, 2543, หน้า 2 - 3) เชื่อมโยงว่าความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อความสำเร็จในชีวิตมากกว่าด้านสติปัญญาและความชำนาญด้านต่าง ๆ ถึงสองเท่า

ดังนั้น จะเห็นว่าความฉลาดทางอารมณ์นั้นเป็นความสามารถหลาย ๆ ด้าน ในการที่จะกระตุ้นให้ตนเองไปสู่เป้าหมายชีวิตที่ดี สร้างแรงบันดาลใจให้ตนเอง สามารถควบคุมความขัดแย้งของตนเองมีความสามารถในการรอคอยเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าเดิม มีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา รับรู้ถึงอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถจัดการกับอารมณ์ที่ไม่พึงประสงค์มองโลกในแง่ที่ดี มีชีวิตอยู่ด้วยความหวังที่ดี และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีขึ้น

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาซึ่งเป็นผู้ดำรงตำแหน่งข้าราชการครู ในอำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ผู้ศึกษาได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ จากการสัมภาษณ์ กฤษณะ ตั้งวิวัฒนาพานิช (2553) กล่าวว่า สิ่งที่ทำให้ตัวผู้อำนวยการเกิดความเครียด มีความคับข้องใจ อาจมีสาเหตุมาจากการเครียดสะสมในเรื่องส่วนตัว เรื่องทางสังคมของผู้อำนวยการเอง ทั้งการได้ร่วมงานกับผู้คนจำนวนมากและปัญหาต่าง ๆ

ในแต่ละวันของตัวผู้อำนวย การทำให้มีผลต่อการแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการบริหารของ
ผู้อำนวยโรงเรียนในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่ โดยการแสดงออก
ในรูปของความเย็นชา (Insensitive) การไม่ตอบสนองต่อความต้องการ ผู้อำนวยอาจไม่มีทักษะ
ในการพูด หรือบางคนพูดไม่เพราะ หน้าที่ มีความกังวลในงานค่อนข้างสูง ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าว
จะค้านกับความคาดหวังของผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดความคับข้องใจ หดหู่ ไม่อยากมาทำงาน
หรือลาบ่อย ขาดงานหรืออยากย้ายงาน ทั้งยังทำให้เกิดข้อขัดแย้งระหว่างบุคคล บรรยากาศในการ
ทำงานเกิดความเครียดทำงานอย่างมีความสุข ผู้อำนวยที่ไม่มีความสามารถในการตระหนัก
รู้ถึงความรู้สึกของตนเองและของผู้อื่น อาจทำให้ความสามารถในการบริหารลดน้อยลง ดังนั้นจึงมี
ความจำเป็นอย่างยิ่งและเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ในยุคสังคมร่วมสมัยที่ควรหยิบยกประเด็นของการมี
ความฉลาดทางอารมณ์มาศึกษา เพื่อให้ทราบถึงความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยโรงเรียน
ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงาน ผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของ
ผู้อำนวยโรงเรียนว่าเป็นอย่างไร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานในโรงเรียน ให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยโรงเรียน
ในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตของการศึกษา

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ศึกษานี้ เป็นผู้อำนวยโรงเรียน และครูผู้สอน ในเขตเทศบาล
ตำบลท่าข้าม อำเภอหาด จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2553

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษานี้ผู้ศึกษามุ่งศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยโรงเรียน
ในด้านต่อไปนี้ 1.เอาใจเขามาใส่ใจเรา 2. ทักษะทางสังคม 3. การตระหนักรู้ตนเอง
4. การควบคุมตนเอง และ 5. การสร้างแรงจูงใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายและการแปลความหมายของการศึกษาให้ตรงกัน ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียน หมายถึง ความสามารถในการรู้เท่าทันอารมณ์ของตัวเอง อำนวยการโรงเรียนเองและของผู้อื่น Goleman (อ้างในวิระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542, หน้า 70 - 72) ได้เสนอกรอบแนวคิดของความฉลาดทางอารมณ์ โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ

1. การเอาใจเขามาใส่ใจเรา (Empathy) คือ การรู้ถึงความรู้สึกความต้องการความห่วงใย ความเห็นใจผู้อื่น
 2. ทักษะทางสังคม (Social Skill) คือ ความคล่องแคล่วในการจูงใจให้เกิดการตอบสนองที่พึงประสงค์ในผู้อื่น รู้จักสร้างสัมพันธภาพ และบริหารความขัดแย้งตัดสินใจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
 3. การตระหนักรู้ตนเอง (Self-Awareness) คือ การรู้และยังรู้สภาพความโน้มเอียงสาเหตุของอารมณ์ ภาวภูมิใจในตนเอง รู้จักพอใจในชีวิตและมีความสุขสงบทางจิตใจ
 4. การควบคุมตนเอง (Self-Regulation) คือ การจัดการกับอารมณ์ แรงกระตุ้นและสาเหตุที่เกิดขึ้น มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง
 5. การสร้างแรงจูงใจในตนเอง (Motivation) คือ การสร้างแนวโน้มที่จะนำไปสู่เป้าหมายได้
- ผู้อำนวยการโรงเรียน หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่ง หรือผู้รักษาการในตำแหน่ง มีหน้าที่บริหารโรงเรียนให้บรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ ในเขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2553

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนและปฏิบัติงานในโรงเรียน ที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2553

โรงเรียนในเขตเทศบาลตำบล หมายถึง สถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ตำบลทางดง ซึ่งเป็นตำบลที่อยู่ในความดูแลรับผิดชอบของเทศบาลตำบลท่าข้าม อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำไปพิจารณาเพื่อปรับปรุงความฉลาดทางอารมณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียน ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการให้ดีขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีต่อการบริหารงานฝ่ายต่าง ๆ ของผู้อำนวยการโรงเรียน และทำให้โรงเรียนมีระบบงานที่ดี มีประสิทธิภาพและจะสะท้อนภาพพจน์ที่ดีให้แก่โรงเรียนด้วย